

Пояснювальна записка
до проєкту Постанови Верховної Ради України
про імплементацію Національного плану скорочення викидів
від великих спалювальних установок

1. Обґрунтування необхідності прийняття постанови

Станом на сьогодні в Україні працюють 223 великих спалювальних установки (телові електростанції, теплоцентралі, котельні тощо), середній вік яких перевищує 50 років.

ТЕЦ, ТЕС та великі котельні по Україні здебільшого працюють на виснажених потужностях і зношеному обладнанні. Відтак аварії в теплоенергопостачанні стають все більш розповсюдженим явищем, а не винятковим збоєм системи. Так, в 2016 році аварія на Бурштинській ТЕС позбавила електроенергії мешканців Львівщини та Івано-Франківщини (25 квітня 2016 року на дві години). На момент аварійної зупинки з дванадцяти енергоблоків два знаходились на плановому ремонті, чотири – в резерві.

В лютому 2021 року аварійні відключення відбулись на Запорізькій ТЕС.

Аварійність теплоенерго блоків вже не дозволяє говорити про їх роль в забезпеченні енергетичної безпеки країни та стабільності енергосистеми. Навпаки, подальша експлуатація відпрацьованих потужностей створює додаткові ризики та загрози.

Великі спалювальні установки працюють на брудних джерелах енергії (вугіллі), що не є ані екологічно, ані економічно виправданим.

НКРЕКП продовжує повідомляти про критичну ситуацію із запасами вугілля, і як наслідок продовжує зростати імпортозалежність України.

Крім загрози економічній безпеці України, великі спалювальні установки є суттєвою загрозою екологічній безпеці та реалізації екологічних прав людини. Відповідно до даних Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – «ВООЗ», «Організація») якість повітря в Україні вважається помірно небезпечною. Згідно звітам ВООЗ саме забруднення атмосферного повітря в Україні є причиною 40% смертей через ішемічну хворобу серця, 7% - через пневмонію, 8% - через інсульт, 6% - через хронічне обструктивне захворювання легень, 7% - через рак легень, і ще 32

передчасних смертей від неінфекційних хвороб (відповідно до досліджень станом на 2019 рік).

Такий рівень захворюваності безпосередньо впливає на видатки Міністерства охорони здоров'я та державний бюджет України. За даними експертів ВООЗ, економічні збитки у 2006 році оцінювались приблизно у 13 млрд грн (2,6 млрд дол. США) або чотири відсотки ВВП. Вітчизняні дослідження за даною тематикою відсутні.

Крім зазначених збитків, Україна є стороною низки міжнародних договорів, які передбачають зобов'язання із скорочення викидів речовин, які мають негативний вплив на атмосферне повітря (Конвенція про трансграничне забруднення повітря на великій відстані від 13.11.1979; Паризька угода від 12.12.2015). Стаття 50 Конституції України гарантує кожній людині *«право на безпечне для життя і здоров'я довкілля»*. Закон України «Про атмосферне повітря» визначає цей термін як *«життєво важливий компонент навколишнього природного середовища»*. Відповідно до статті 4 цього Закону, виконання норм, правил, вимог до охорони атмосферного повітря, спрямованих на захист його від забруднення, безпосередньо пов'язане з екологічною безпекою. Зазначені зобов'язання є також частиною Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Європейська конвенція з прав людини та практика Європейського суду з прав людини підтверджують, що право на безпечне довкілля є фундаментальним правом людини, а його порушення може мати наслідком зобов'язання виплати компенсації постраждалим особам.

Україною, яка є членом Європейського Енергетичного Співтовариства з 01.02.2011, прийнято зобов'язання дотримуватися положень Договору про заснування Енергетичного Співтовариства та додатків до нього. Згідно з Додатком II до Договору всі великі спалювальні установки після 31.12.2017 мають відповідати вимогам Директиви 2001/80/ЄС про обмеження викидів деяких забруднюючих речовин у повітря від великих спалювальних установок (далі – «Директива 2001/80/ЄС»).

У листопаді 2017 року Кабінетом Міністрів України було ухвалено Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок (далі – «НПСВ») з метою виконання зобов'язань України в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства в частині обмеження викидів забруднюючих речовин для забезпечення зменшення промислового забруднення, зокрема, від об'єктів теплової енергетики.

НПСВ мав почати виконуватись з 1 січня 2018 року. Цього не відбулось. Натомість, рішенням Кабінету міністрів України від 24 липня 2019 року «Про внесення змін у Додатки 1 – 4 до Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок» строки екологізації 21 із 90 установок були перенесені на два-п'ять років через «значний обсяг необхідних капіталовкладень». 20 серпня 2020 року тимчасова робоча групи Міністерства енергетики з розроблення механізму впровадження НПСВ вдруге підняла питання про перенесення початку екологічної модернізації ТЕЦ, ТЕС та великих котелень.

Будь-яке відтермінування реалізації НПСВ тягне за собою продовження забруднення атмосферного повітря на відповідну кількість років, а як наслідок і спричинення збитків здоров'ю та життю громадян.

Крім того, можливість перенесення строків НПСВ не передбачена Договором про заснування Енергетичного Співтовариства. Порушення взятих міжнародних зобов'язань потягне за собою погіршення дипломатичних відносин з цілою низкою європейських партнерів, підрив довіри до України та політико-дипломатичні наслідки.

Основними перепонами на шляху виконання НПСВ сьогодні є:

- 1) брак визначеного фінансового механізму, який так і не був розроблений та затверджений урядом із залученням операторів великих спалювальних установок, представників Секретаріату Енергетичного Співтовариства, донорів, міжнародних фінансових установ, банків іноземних країн та України, науково-дослідних і громадських організацій, аналітичних центрів, як того вимагає НПСВ; та
- 2) відсутність актуальної державної енергетичної стратегії, здатної забезпечити загальне бачення розвитку енергоринку.

Для вирішення зазначених проблем Кабінет Міністрів України повинен ухвалити та затвердити низку документів, які допоможуть державі забезпечити екологічно безпечний, сталий енергетичний розвиток з дотриманням, взятих на себе міжнародних зобов'язань.

2. Цілі і завдання акту

Метою проєкту постанови є забезпечення механізмів виконання Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок у строки, затверджені Додатком II до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства та Директивою 2001/80/ЄС про обмеження

викидів деяких забруднюючих речовин у повітря від великих спалювальних установок; забезпечення енергетичної безпеки держави та екологічної безпеки громадян; зменшення навантаження на систему охорони здоров'я внаслідок забруднення атмосферного повітря.

3. Загальна характеристика і основні положення проєкту Постанови

Проєктом Постанови передбачено:

- закріплення строків та умов реалізації Кабінетом міністрів України Національного плану скорочення викидів з великих спалювальних установок, затвердженого Розпорядженням Кабінету міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 796-р;
- затвердження комплексу потенційних джерел та інструментів фінансового забезпечення впровадження Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок з дотриманням стандартів державної підтримки, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом;
- розробка та затвердження проєкту закону України про Енергетичну стратегію України до 2050 року;
- уніфікація методики розрахунку та верифікації даних про викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від великих спалювальних установок;
- затвердження механізму поквартального розрахунку збитків, завданих викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря з великих спалювальних установок системі охорони здоров'я, життю та здоров'ю громадян України.

4. Стан нормативно-правової бази у сфері правового регулювання

У зазначеній сфері правового регулювання діють Конституція України, Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великій відстані від 13.11.1979, Паризька угода від 12.12.2015, Закон України «Про охорону атмосферного повітря», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 796-р «Про Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок» та інші акти.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Прийняття проєкту не вплине на дохідну та / або видаткову частину Державного бюджету України.

6. Запобігання корупції

У проєкті відсутні правила і процедури, які можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень.

7. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття проєкту Постанови

Прийняття Постанови забезпечить дотримання Кабінетом міністрів України та центральними органами виконавчої влади міжнародних зобов'язань України щодо екологізації великих спалювальних установок та забезпечення якості атмосферного повітря. Зменшення забруднення атмосферного повітря знизить навантаження на систему охорони здоров'я, видатки на подолання негативних наслідків на здоров'я людини, покращить якість умов життя українців. Реалізація НПСВ стане поштовхом до вирішення стратегічних питань у сфері енергетичної безпеки та оновлення енергетичних потужностей держави.

Народні депутати України

**Василенко Л.В. (224)
та інші**

СЕДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: Василенко Леся Володимирівна
Сертифікат: 58E2D9E7F900307B04000000A68C3000DC268F00
Дійсний до: 26.01.2023 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
№ 224д9/1-2021/47753 від 17.02.2021

390990